

БОЖИДАР КНЕЖЕВИЋ ВАН ОКВИРА НАЦИОНАЛНЕ АНОНИМНОСТИ

Приказ књиге: БОЖИДАР КНЕЖЕВИЋ, *HISTORY. The Anatomy of Time, The Final, Phase of Sunlight*, tr. by George Vid Tomashevich in collaboration with Sherwood A. Wakeman, New York: Philosophical Library, 1980.

Пре скоро девет деценија угледали су светлост дана Кнежевићеви **Принципи историје** у две књиге, које је сам аутор, још за живота, скратио и објавио у **Српском књижевном гласнику 1904.**¹

1921. ову скраћену верзију издала је књижара Геце Кона са предговором Владимира Вујића, а 1972. г. и Матица српска и Српска књижевна задруга са предговором и у редакцији Драгана Јермића. То је дело, напоскон, преведено на енглески језик од стране доброг зналаца Кнежевићеве философије и енглеског језика, иначе нашег земљака, Dr George Vid Tomashevich (Томашевића), професора антропологије на Буфало (Buffalo) државном универзитету. Професору Томашевићу у преводу је помогао Др Шервуд А. Веикмен (Wakeman).

Професор Томашевић је познат нашој културној јавности својим радовима о Божидару Кнежевићу, о коме је писао и у часопису на енглеском језику (*The Slavonic and East European Review*, vol. XXXV, № 85, University of London, pp. 443—461), а што је преведено и код нас (вид. часопис *Култура*, бр. 16, Београд, 1972, стр. 70—90). Свој најновији подухват — превод Кнежевићевих **Закон реда и закон пропорције у историји** — професор Томашевић је учинио стручно

и зналачки, чиме је отклонио једну велику неправду учињену према овом великом мислиоцу од стране његових сопствених сународника који су га бацили у једну врсту националне изолованости з аборавности. Ретко је који велеки човек, као Кнежевић, био за постављан у нашем народу и за време живота и после смрти. Наши савременици више знају о Васи Пелагићу и многим другим мање важним људима неголи о Божидару Кнежевићу, човеку који је друговао са великим мислима и писао „велике“ књиге, тако да Кнежевићево дело још увек није свестрано, научно истражено и оцењено. За живота оптуживан као материјалиста и еволуциониста, после смрти осумњичен да је идеалиста и религиозни занесењак. Ондашње власти су га сахраниле, а садашње га нису васкрсле.

Нова књига превода на енглески о Историји као анатомији времена, који је наслов узет из Кнежевићевих мисли, будући да је главни наслов овог превода на српском: **Закон реда у историји и Закон пропорције у историји**, урађена је по свима научним захтевима, снабдевена са научним прилозима. Прво су: Преводичеве напомене (стр. IX—XI), затим **предговор** написан од стране професора Ворена Веигара (W. Waggen Waggar) (стр. XIII—XVII), затим увод о Божидару Кнежевићу, југословенском философу историје који је написао преводилац (стр. 1—31), затим превод **Закон реда у историји** (стр. 33—139), онда **Закон пропорције у историји** (стр. 141—237), а као трећи део преведене су одабране Кнежевићеве мисли, свега 50 на броју. Четврти део ове књиге, разуме се, јесте библиографија. О Кнежевићу.

¹ Под насловом **Закон реда у историји и Закон пропорције у историји**.

Професор Веигар хвали превод др Томашевића као „елегантан“ и добар, тако да ће и они који говоре енглески моћи да читају ово значајно дело. Полазећи од поставке да је Кнежевић, у својој философији историје, био под јаким утицајем немачког историоцизма и англо-саксонског позитивизма професор Веигар сматра да се ово Кнежевићево дело може сматрати значајним и да спада у област еволуционистичког детерминизма. Кнежевићева философија историје јесте, рекло би се, Хегелова теодицеја која апологира Бога. Овај познати савремени професор историје закључује свој предговор констатацијом: „Српски философ (мислећи на Кнежевића, Ж. Г.) можда може више да каже нама него генерацијама које су му непосредно следовале. Његова визија интеграције света у један културно-социјални систем јесте убедљива данас...“

Неоспорно је да је професор др Џорџ Вид Томашевић уложио велики

напор да ова Кнежевићева студија уђе у културну баштину човечанства. И овде се показала као исправна наша народна пословица: „Тешко свуда своме без својега.“ Честитајући му на овом успеху, изражавамо наду да ће се наћи и нови посленици наше културе у белом свету који ће превести на овај, или други светски, језик остале Кнежевићеве радове, а нарочито његово издање **Мисли** из 1931. године, које би га сврстале у ред класичних мислилаца иза Паскала, Аурелија, Ла Рошфуко-а, Ибзена и других. Осим тога и Кнежевићев **Принципи историје** потпуније су и шире дело од његових **Закона реда и пропорције у историји**. Тако би се исправила неправда коју су савременици и они који су дошли после Кнежевића учинили према овом великом, али и дубоко несрећном човеку — философу историје.

Др Жарко Гавриловић, свештеник